

El llenguatge

Un pam de nas

No sempre hi ha una correspondència rigorosa entre el nombre gramatical (singular o plural) i el nombre lògic, és a dir, el concepte o la realitat lògica que s'ha de designar per mitjà d'una expressió gramatical que hagi de revestir necessàriament la forma del singular o del plural, tal com s'esdevé, en una llengua com és ara el català, amb el nom substantiu. Observem, així, que certes designacions nominals conceptualment anàlogues revesteixen tradicionalment les unes la forma del singular, com el blat, l'ordi, la civada, etc, i les altres la forma del plural, com les faves, els pèsols, els cigrons, etc. Si bé tots els éssers humans tenim dues orelles, dos ulls, etc, en canvi només tenim un nas — fins i tot, al capdavant, l'home dels nassos — però això no ens priva de dir que a algú li vam tancar la porta pels nassos.

En molts casos, la forma del singular o del plural que revesteix una determinada designació nominal, és una peculiaritat idiomàtica, és a dir, una característica pròpia de cada idioma. Per això, a cops, el simple ús d'un nom en singular o en plural pot representar un barbarisme. En el cas de les frases fetes o modismes formats amb la paraula nas, el català, generalment opta per la forma del singular d'aquest substantiu, d'acord amb la realitat lògica, contràriament al castellà que recorre més aviat a la forma del plural. L'únic exemple que trobem al Diccionari Fabra i a la Gran Enciclopèdia Catalana d'aquest ús en plural de nas és el que ja hem esmentat. És possible que n'hi hagi més però no hi ha dubte que en certs casos el plural nassos representaria un calc del castellà. En frases com Deixar algú amb un pam de nas, Ficar el nas pertot arreu i No veure-hi més enllà del nas la forma del singular és, certament, la que hi convé.

D'altra banda, la tendència del castellà a l'ús del plural «narices» es pot atribuir, almenys en part, a una raó etimològica. El castellà va abandonar aviat el seu prolongament del mot llatí que volia dir «nas», que va substituir pel terme que designava el forat del nas, i, com és sabut, tenim dos forats del nas. «Nariz», doncs, equival actualment a nas, però correspon, etimològicament a nariu, nom que té una colla de variants dialectals. Ocupat el mot castellà «nariz» pel significat «nas», nariu s'hi tradueix per «ventana de a nariz».

Albert Jane